

WYROK
z dnia 8 czerwca 2010 r.
Sygn. akt P 62/08*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Biernat – przewodniczący
Wojciech Hermeliński – sprawozdawca
Ewa Łętowska
Andrzej Rzepliński
Mirosław Wyrzykowski,

protokolant: Krzysztof Zalecki,

po rozpoznaniu, z udziałem Sejmu oraz Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 8 czerwca 2010 r., pytania prawnego Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieście w Warszawie:

czy art. 62 i art. 169 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512, ze zm.) w zakresie, w jakim wyłącza on możliwość wytoczenia powództwa przez wierzyciela, który nie wszczął postępowania sądowego przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która ulegała zgłoszeniu do masy upadłości i nie została uznana w toku postępowania upadłościowego, jest zgodny z art. 32 Konstytucji,

o r z e k a:

Art. 62 w związku z art. 169 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512, z 1994 r. Nr 1, poz. 1, z 1995 r. Nr 85, poz. 426, z 1996 r. Nr 6, poz. 43, Nr 43, poz. 189, Nr 106, poz. 496 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 28, poz. 153, Nr 54, poz. 349, Nr 117, poz. 751, Nr 121, poz. 770 i Nr 140, poz. 940, z 1998 r. Nr 117, poz. 756, z 2000 r. Nr 26, poz. 306, Nr 84, poz. 948, Nr 94, poz. 1037 i Nr 114, poz. 1193, z 2001 r. Nr 3, poz. 18, z 2004 r. Nr 232, poz. 2338 oraz z 2007 r. Nr 225, poz. 1670) jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

I

1. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieście w Warszawie, Wydział VIII Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym dotyczącym konstytucyjności art. 62 i art. 169 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z

* Sentencja została ogłoszona dnia 23 czerwca 2010 r. w Dz. U. Nr 110, poz. 737.

1991 r. Nr 118, poz. 512, ze zm.; dalej: prawo upadłościowe) w zakresie, w jakim wyłącza możliwość wytoczenia powództwa przez wierzyciela, który nie wszczął postępowania sądowego przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która została zgłoszona do masy upadłości i nie została uznana w toku postępowania upadłościowego.

Uzasadniając postawione pytanie prawne, sąd pytający wskazał, że toczy się przed nim postępowanie zainicjowane przez powoda, który wystąpił przeciwko syndykowi masy upadłości z roszczeniem o ustalenie istnienia wierzytelności w kwocie 50 000 zł tytułem części wynagrodzenia za pracę oraz zasądzenia tej kwoty od pozwanego na rzecz powoda wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Powód wskazał, że – w jego ocenie – dochodzenie roszczenia jest możliwe po wyczerpaniu drogi przewidzianej w prawie upadłościowym, gdyż żaden przepis prawa upadłościowego nie zakazuje wytoczenia powództwa przeciwko syndykowi masy upadłości co do należności powstałych przed ogłoszeniem upadłości. Powołał się w tym zakresie na art. 60 prawa upadłościowego, zgodnie z którym postępowanie dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości może być wszczęte i dalej prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu. W odniesieniu do art. 62 prawa upadłościowego, w myśl którego postępowanie w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która ulega zgłoszeniu do masy, może być podjęte przeciwko syndykowi, jednak w takim tylko wypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz nie uznał wierzytelności albo gdy na skutek sprzeciwu przyznał, że językowa wykładnia tego przepisu wskazuje, iż odnosi się wyłącznie do postępowań wszczętych przed ogłoszeniem upadłości. Wskazał jednocześnie, że zróżnicowanie prawne pomiędzy sytuacją wierzyciela, który wniósł pozew przed ogłoszeniem upadłości, a sytuacją wierzyciela, który nie zainicjował takiego postępowania, jest niezrozumiałe.

Sąd pytający powziął wątpliwość co do zgodności art. 62 i art. 169 prawa upadłościowego z art. 32 ust. 1 i z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W nawiązaniu do treści przepisów budzących wątpliwości konstytucyjne, sąd pytający wskazał, iż odmowa uznania wierzytelności przesądza, że zgłaszający nie może uczestniczyć w podziale funduszków masy upadłości. Nie oznacza to jednak, że wierzytelność nie istnieje albo wygasła. Wierzyciel może dochodzić tej wierzytelności od upadłego, ale dopiero po zakończeniu postępowania upadłościowego. Od tej zasady istnieje wyjątek określony w art. 62 prawa upadłościowego. W razie wytoczenia powództwa przeciwko upadłemu o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy przed ogłoszeniem upadłości, postępowanie w takiej sprawie ulega zawieszeniu. Postępowanie to może być podjęte przeciwko syndykowi w wypadku, gdy wierzytelność zgłoszona do masy upadłości nie została uznana albo gdy na skutek sprzeciwu sąd odmówił uznania. Wierzytelności powstałe przed dniem ogłoszenia upadłości, a dochodzone po tym dniu mogą być natomiast realizowane w trybie art. 150 i n. prawa upadłościowego, ale dopiero po zakończeniu lub umorzeniu postępowania w postępowaniu cywilnym przeciwko upadłemu.

Nawiązując do treści art. 62 i art. 169 prawa upadłościowego, sąd pytający stwierdził, że w trakcie trwania postępowania upadłościowego dla wierzycieli, którzy nie wytoczyli powództwa przed ogłoszeniem upadłości, jedyną drogą dochodzenia należności podlegających zgłoszeniu do masy upadłości jest ich zgłoszenie w celu umieszczenia na liście wierzytelności. W razie odmowy ich uznania muszą oczekiwać do czasu zakończenia postępowania upadłościowego, by móc wytoczyć powództwo przeciwko upadłemu. Ci natomiast wierzyciele, którzy wytoczyli powództwo przed ogłoszeniem upadłości, w razie odmowy umieszczenia wierzytelności na liście mogą się domagać podjęcia zawieszonego postępowania sądowego i tą drogą uzyskać sprostowanie listy wierzytelności. Wyrok zasądzający wierzytelność pieniężną, wydany po podjęciu postępowania rozpoznawczego

na podstawie art. 62 prawa upadłościowego umożliwia umieszczenie objętej nim wierzytelności na liście wierzytelności i uczestniczenie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym.

Sąd pytający wyraził pogląd, że ukończenie postępowania upadłościowego wiąże się zwykle z następczym ustaniem zdolności sądowej upadłego, który podlega wykreśleniu z Krajowego Rejestru Sądowego. Ukończenie postępowania upadłościowego sprowadza się bowiem do zaspokojenia i zabezpieczenia zobowiązań masy upadłości i likwidacji całego majątku upadłego. Umorzenie postępowania upadłościowego następuje natomiast zwykle w obliczu braku majątku pozwalającego pokryć koszty postępowania. Z tego powodu możliwość dochodzenia wierzytelności może się okazać iluzoryczna. Tymczasem podjęcie zawieszonego postępowania dotyczącego wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości następuje po wyczerpaniu trybu zaskarzania listy wierzytelności, ale wyrok jest podstawą sprostowania listy wierzycieli. Taki wierzyciel może zatem uzyskać zaspokojenie swoich należności w toku postępowania upadłościowego.

W ocenie sądu pytającego nie ma przesłanek, które usprawiedliwiałyby uprzywilejowanie wierzyciela, który wytoczył powództwo przed ogłoszeniem upadłości. Nie wszyscy wierzyciele mogą być świadomi, w którym momencie nastąpi ogłoszenie upadłości. Brak aktywności wierzyciela przed ogłoszeniem upadłości może być dążeniem do uniknięcia dalszego pogarszania sytuacji dłużnika bądź oczekiwaniem na wymagalność roszczenia. W tym kontekście sąd pytający podkreślił, że w pewnych sytuacjach nie ma możliwości wystąpienia z powództwem przed ogłoszeniem upadłości jest niezależna od wierzyciela. Nasuwa to wątpliwości co do zgodności zaskarżonych przepisów z zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji).

Uzasadniając zarzut niezgodności zaskarżonego przepisu z art. 45 ust. 1 Konstytucji sąd pytający wskazał, że postępowanie upadłościowe jest uproszczoną formą dochodzenia roszczeń. Z uwagi na zakres postępowania dowodowego, jawność rozprawy i bezpośrednią możliwość przedstawienia stanowisk przez strony, a także charakter zwykłych środków odwoławczych, postępowanie rozpoznawcze zapewnia szerszą ochronę praw wierzyciela. Wierzyciel, który pomimo odmowy uznania wierzytelności w postępowaniu upadłościowym może podjąć postępowanie rozpoznawcze i w ten sposób uzyskać zaspokojenie wierzytelności, dysponuje kolejnym narzędziem dochodzenia tych samych roszczeń. Pozbawienie takiej możliwości wierzyciela, który nie wytoczył powództwa przed ogłoszeniem upadłości, w ocenie sądu pytającego, może budzić zastrzeżenia z perspektywy nakazu sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez sąd.

2. W piśmie z 9 czerwca 2009 r. w imieniu Sejmu stanowisko w sprawie zajął Marszałek Sejmu. Wskazał w nim, że art. 62 i art. 169 prawa upadłościowego w zakresie, w jakim wyłącza możliwość wytoczenia powództwa przez wierzyciela, który nie wszczął postępowania sądowego przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która uległa zgłoszeniu do masy upadłości i nie została uznana w toku postępowania upadłościowego, są zgodne z art. 32 Konstytucji.

W uzasadnieniu stanowiska wskazano, że odmowa uznania wierzytelności w całości lub w części nie tamuje możliwości jej dochodzenia przeciwko upadłemu po ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego. Orzeczenie w przedmiocie zgłoszonych wierzytelności, wydane na podstawie art. 161 § 2 i art. 165 prawa upadłościowego, nie ma cech orzeczenia merytorycznego, wydanego w postępowaniu rozpoznawczym i z tego powodu nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej. Postanowienie sędziego-komisarza oraz postanowienie sądu w przedmiocie listy wierzytelności nie przesądza o zasadności wierzytelności. Jej uznanie w części skutkuje tylko w ramach postępowania upadłościowego i nie wyłącza prawa do wystąpienia z powództwem po jego ukończeniu.

W dalszej części uzasadnienia stanowiska Sejmu wskazano, że wyrok zasądający wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości, uzyskany w postępowaniu wytoczonym na skutek odmowy uznania tej wierzytelności, nie stanowi tytułu egzekucyjnego, gdyż nie podlega wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. Stanowi jedynie podstawę sprostowania listy wierzytelności.

W odniesieniu do zarzutu niezgodności zaskarżonego uregulowania z art. 32 Konstytucji, w nawiązaniu do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, w stanowisku Sejmu stwierdzono, że różnicowanie podmiotów jest dopuszczalne, jeżeli kryterium różnicowania pozostaje w związku z wartościami, zasadami oraz normami konstytucyjnymi uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

W przedmiotowej sprawie z perspektywy zasady równości wobec prawa cechą relewantną jest „bycie wierzycielem, którego wierzytelność nie została uznana w postępowaniu upadłościowym”. Na gruncie kwestionowanych przepisów ustawodawca różnicuje sytuację dwóch grup wierzycieli. W ocenie Sejmu, to zróżnicowanie spełnia wymogi niesprzecznego z Konstytucją różnicowania sytuacji podmiotów charakteryzujących się tą samą cechą prawnie relewantną.

W uzasadnieniu stanowiska Sejmu podkreślono, że jedną z naczelných zasad postępowania upadłościowego jest zasada dominacji grupowego interesu wierzycieli polegająca na tym, że postępowanie upadłościowe, jako postępowanie wspólne, powinno być ukierunkowane na to, by ogół wierzycieli w jak najwyższym stopniu odniósł korzyść.

W końcowej części uzasadnienia wskazano, że wątpliwości sądu pytającego, dotyczące zgodności kwestionowanych przepisów z art. 45 ust. 1 Konstytucji, zasygnalizowane w uzasadnieniu pytania prawnego, zostały pominięte w stanowisku Sejmu ze względu na niewskazanie tego wzorca kontroli w sentencji postanowienia o skierowaniu pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego.

3. W piśmie z 3 sierpnia 2009 r. stanowisko w sprawie przedstawił Prokurator Generalny. W jego ocenie, art. 169 w związku z art. 62 prawa upadłościowego w zakresie, w jakim wyłączając możliwość prowadzenia postępowania przeciwko syndykowi o wierzytelność, która uległa zgłoszeniu do masy upadłości i nie została uznana w toku postępowania upadłościowego, dopuszcza jednocześnie taką możliwość w odniesieniu do wierzyciela, który przed ogłoszeniem upadłości wszczął postępowanie sądowe o tę wierzytelność, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Uzasadniając przedstawione stanowisko Prokurator Generalny wskazał, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie ma zgodności co do następstw procesowych, jakie powoduje wniesienie powództwa przeciwko dłużnikowi po ogłoszeniu jego upadłości. Zgodnie jednak przyjmuje się, że dochodzenie wierzytelności podlegającej zgłoszeniu w postępowaniu upadłościowym „w drodze zwykłego postępowania” po ogłoszeniu upadłości dłużnika jest niedopuszczalne. Wierzytelności powstałe przed dniem ogłoszenia upadłości po ogłoszeniu upadłości mogą być dochodzone wyłącznie w trybie art. 150 prawa upadłościowego, tj. przez zgłoszenie wierzytelności w celu wciągnięcia na listę wierzytelności, a dopiero po ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego mogą być dochodzone w postępowaniu cywilnym prowadzonym przeciwko upadłemu (art. 169 prawa upadłościowego).

W dalszej części uzasadnienia przedstawionego stanowiska Prokurator Generalny nawiązał do orzecznictwa dotyczącego dopuszczalności wszczęcia po ogłoszeniu upadłości postępowania podatkowego przeciwko syndykowi, jeżeli wierzytelność upadłego z tytułu zobowiązania podatkowego powstała przed ogłoszeniem upadłości. Z orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego wynika, że zakaz wszczęcia po ogłoszeniu upadłości postępowania przeciwko syndykowi z tytułu wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do

masy upadłości nie dotyczy postępowania podatkowego wszczętego w celu udokumentowania decyzją podatkową wierzytelności powstałej z mocy prawa przed ogłoszeniem upadłości. Prokurator Generalny podkreślił, że w doktrynie stanowisko to zostało poddane krytyce ze wskazaniem, że niezasadnie uprzywilejowuje wierzytelności prawa publicznego.

Prokurator Generalny podkreślił, że problem wiążący się z zakwestionowanym uregulowaniem był dostrzegany już w piśmiennictwie pochodzącym z okresu międzywojennego. Zaskarżony art. 62 prawa upadłościowego postrzegano wówczas jako uregulowanie uniemożliwiające wszczęcie postępowania przeciwko syndykowi, mające zapobiegać przewlekłości postępowania upadłościowego. Dostrzegano jednocześnie, że w wielu wypadkach ta regulacja może być krzywdząca dla wierzycieli. Po ukończeniu postępowania upadłościowego i po podziale masy upadłości dochodzenie roszczeń od upadłego często bowiem będzie iluzoryczne.

W nawiązaniu do orzecznictwa oraz wypowiedzi doktryny Prokurator Generalny wskazał, że podstawowym celem postępowania upadłościowego jest zaspokojenie z masy upadłości roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu. Podkreślił przy tym, że naczelną zasadą postępowania upadłościowego jest dominacja grupowego interesu wierzycieli. Wskazana zasada jest związana z zasadą równomiernego zaspokojenia wierzycieli.

W dalszej części uzasadnienia przedstawionego stanowiska, w nawiązaniu do rozumienia zasady równości wobec prawa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, Prokurator Generalny zauważył, że cechą charakterystyczną mechanizmów prawa upadłościowego niejednokrotnie jest ograniczanie dostępnych środków procesowych. Jest to cena większej efektywności i szybkości postępowania. Postępowanie upadłościowe nie ma bowiem ze swej natury charakteru postępowania rozpoznawczego. Co do zasady brak jest w nim również rozpoznawania i rozstrzygania kontradiktoryjnych sporów co do roszczeń zgłaszanych przez wierzycieli. Orzekanie o prawach wierzycieli w postępowaniu upadłościowym i dochodzenie przez wierzycieli roszczeń następuje jedynie dla potrzeb postępowania upadłościowego. Rozstrzygnięcie sędziego-komisarza oraz ewentualnie sądu rozpoznającego sprzeciw i sądu odwoławczego nie kształtuje definitywnie sytuacji wierzyciela w odniesieniu do wierzytelności przysługującej względem upadłego.

Przewidziany w art. 62 prawa upadłościowego wyjątek różnicuje pozycję wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, preferując tych, którzy wytoczyli powództwo przeciwko upadłemu jeszcze przed ogłoszeniem jego upadłości.

Prokurator Generalny podkreślił, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, iż nie można uznać za naruszenie prawa do sądu lub za zamknięcie drogi sądowej sytuacji, gdy „w danym postępowaniu uprawniony nie ma zapewnionych szerokich gwarancji dochodzenia swych praw, ale w innym postępowaniu przysługuje mu powództwo umożliwiające dochodzenie jego roszczeń”. Odnosząc tę myśl do badanej sprawy, Prokurator Generalny zauważył, że wybór sposobu dochodzenia swoich praw ustawodawca przyznał tylko niektórym wierzycielom upadłego. Przyjęte przez ustawodawcę kryterium zróżnicowania jest oparte na cezurze czasu. Premiuje wierzycieli aktywnych w dochodzeniu wierzytelności jeszcze przed ogłoszeniem upadłości dłużnika. To kryterium, w ocenie Prokuratora Generalnego, nie znajduje konstytucyjnego uzasadnienia.

4. W piśmie z 31 marca 2010 r., odpowiadając na pismo przewodniczącego składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego z 11 marca 2010 r., Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości wyjaśnił, że według stanu na koniec 2009 r. pozostało niezakończonych 285 spraw upadłościowych prowadzonych na podstawie przepisów

dawnego prawa upadłościowego oraz 1 644 sprawy upadłościowego prowadzone na podstawie ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, ze zm.).

Dane statystyczne gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości nie pozwalają natomiast na wskazanie liczby postępowań upadłościowych, w których wierzytelności nie zostały przyjęte.

II

Na rozprawie 8 czerwca 2010 r. przedstawiciele uczestników: Sejmu i Prokuratora Generalnego podtrzymali pisemne stanowiska w sprawie.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Przed przystąpieniem do merytorycznej oceny wątpliwości konstytucyjnych zgłoszonych przez sąd pytający należy rozstrzygnąć kwestie formalne związane z jednej strony z przepisami wskazanymi jako przedmiot zaskarżenia, a z drugiej – z ujęciem przez sąd pytający wzorców kontroli w sprawie.

Jako przedmiot kontroli w sprawie sąd pytający wskazał art. 62 i art. 169 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512, ze zm.; dalej: prawo upadłościowe). Wejście w życie ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535, ze zm.) nie stanowi przeszkody dla merytorycznego rozpoznania niniejszego pytania prawnego. Zgodnie z art. 536 tej ustawy zaskarżone przepisy prawa upadłościowego mają zastosowanie w sprawach, w których ogłoszono upadłość przed dniem wejścia w życie ustawy.

Przesłanką skutecznego zainicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w trybie kontroli konkretnej jest m.in. wymóg, żeby od rozstrzygnięcia wątpliwości konstytucyjnej, przedstawionej Trybunałowi przez sąd, zależało rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem pytającym (art. 193 Konstytucji). W niniejszej sprawie ta funkcjonalna przesłanka warunkująca możliwość skutecznego wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest spełniona. Rozstrzygnięcie wątpliwości konstytucyjnej dotyczącej dopuszczalności wytoczenia przez powoda przed zakończeniem postępowania upadłościowego powództwa o wierzytelność, która nie została uznana w postępowaniu upadłościowym, determinuje rozstrzygnięcie w sprawie zawisłej przed sądem pytającym, na co trafnie wskazano w uzasadnieniu przedstawionego pytania prawnego. W nawiązaniu do orzecznictwa Sądu Najwyższego, sąd pytający podkreślił, że pozew wniesiony po ogłoszeniu upadłości zasadniczo nie podlega odrzuceniu, ale przekazaniu sędziemu-komisarzowi (por. wyrok SN z 29 września 1967 r., sygn. akt I CR 100/67, OSNC nr 7/1968, poz. 121; uchwałę SN z 30 marca 1992 r., sygn. akt III CZP 22/92, OSNC nr 11/1992, poz. 188 oraz uchwałę SN z 25 sierpnia 1994 r., sygn. akt I PZP 33/94, OSNP nr 10/1994, poz. 161). Wskazał przy tym, że w zawisłej przed nim sprawie przekazanie pozwu sędziemu-komisarzowi nie jest jednak możliwe, bowiem w tej sprawie wszystkie czynności, które należą do sędziego-komisarza i sądu właściwego do spraw upadłościowych, zostały już dokonane. Wierzytelność zgłoszona przez powoda do postępowania upadłościowego została bowiem w całości uznana przez sędziego-komisarza, jednak wydane w tej sprawie postanowienie zostało zmienione przez sąd właściwy dla spraw upadłościowych, który odmówił częściowego

uznania wierzytelności powoda. Konsekwencją obowiązywania kwestionowanych przepisów jest zatem konieczność odrzucenia pozwu w postępowaniu zawisłym przed sądem pytającym. Od rozstrzygnięcia zgłoszonej wątpliwości konstytucyjnej zależy zatem rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed tym sądem.

Ujęcie przedmiotu zaskarżenia w *petitum* postanowienia sądu zawierającego pytanie prawne wskazuje, że zaskarżone przepisy są kwestionowane w zakresie, w jakim wyłączają możliwość wytoczenia powództwa przez wierzyciela, który nie wszczął postępowania sądowego przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która została zgłoszona do masy upadłości i nie została uznana w toku postępowania upadłościowego. W ocenie sądu pytającego, to pominięcie sprawia, że zakwestionowany przepis jest niekompletny, a przez to niekonstytucyjny.

Odwołując się do dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, należy podkreślić, że zaniechanie ustawodawcy zasadniczo nie jest objęte jego kognicją. Trybunał Konstytucyjny nie ma bowiem kompetencji do orzekania o zaniechaniach ustawodawcy, polegających na niewydaniu aktu normatywnego, nawet jeżeli obowiązek wydania konkretnego aktu normatywnego wynika z norm konstytucyjnych. Takiej kontroli konstytucyjności zaniechań ustawodawcy Trybunał przeciwstawia jednak sytuację, w której kontrola konstytucyjności dotyczy obowiązującego aktu normatywnego z punktu widzenia tego, czy w jego przepisach nie brakuje unormowań, bez których może on budzić wątpliwości natury konstytucyjnej (por. wyroki TK: z 6 maja 1998 r., sygn. K 37/97, OTK ZU nr 3/1998, poz. 33; z 9 października 2001 r., sygn. SK 8/00, OTK ZU nr 7/2001, poz. 211 oraz z 16 listopada 2004 r., sygn. P 19/03, OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 106).

Niniejsze pytanie prawne nie dotyczy zatem zaniechania ustawodawczego. Sąd pytający kwestionuje bowiem nie zaniechanie ustawodawcze, ale pominięcie w grupie wierzycieli uprawnionych do wytoczenia powództwa o wierzytelność, która została zgłoszona do masy upadłości i nie została uznana w toku postępowania upadłościowego, tych, którzy nie wszczęli postępowania sądowego przed ogłoszeniem upadłości.

W kwestii wzorców kontroli wskazanych przez sąd pytający należy stwierdzić, co następuje.

W *petitum* postanowienia, na mocy którego sąd pytający zainicjował postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym w przedmiocie kontroli zakwestionowanych przepisów, jako wzorzec kontroli sąd wskazał art. 32 Konstytucji w całości. Z uzasadnienia badanego pytania prawnego wynika natomiast w sposób niebudzący wątpliwości, że intencją sądu pytającego jest skonfrontowanie zaskarżonych przepisów wyłącznie z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu pytania prawnego art. 32 Konstytucji powoływany jest wyłącznie w zakresie ustępu pierwszego, statuującego zasadę równości wobec prawa. Argumenty uzasadniające wątpliwości sądu co do konstytucyjności zakwestionowanych przepisów można odnieść zasadnie wyłącznie do art. 32 ust. 1 Konstytucji. Z uzasadnienia przedstawionego pytania prawnego wynika ponadto, że zaskarżone przepisy budzą wątpliwości konstytucyjne sądu nie tylko ze względu na uregulowanie zawarte w art. 32 ust. 1 Konstytucji, lecz także z uwagi na gwarancję płynącą z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym obowiązuje zasada *falsa demonstratio non nocet*, w myśl której decydującą kwestią jest istota przedstawionej Trybunałowi do rozstrzygnięcia sprawy, a nie jej oznaczenie. Oznacza to konieczność rekonstrukcji zgłoszonego zarzutu łącznie z treści *petitum* pytania prawnego oraz z jego uzasadnienia (por. orzeczenie TK z 3 grudnia 1996 r., sygn. K 25/95, OTK ZU nr 6/1996, poz. 52 oraz wyroki TK: z 16 czerwca 1999 r., sygn. P 4/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 98 i z 6 marca 2007 r., sygn. SK 54/06, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 23). Zasada ta musi znaleźć zastosowanie również w niniejszej sprawie. Z uzasadnienia zadanego pytania prawnego

wynika bowiem w sposób niebudzący wątpliwości, że w istocie sąd pytający kwestionuje zgodność zaskarżonych przepisów z art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji. W nawiązaniu do uregulowania wynikającego z art. 62 i art. 169 prawa upadłościowego sąd pytający wskazuje, że w czasie trwania postępowania upadłościowego wierzyciele, którzy nie wytoczyli powództwa przed ogłoszeniem upadłości, mogą dochodzić swoich wierzytelności podlegających zgłoszeniu do masy upadłości wyłącznie przez zgłoszenie ich w celu umieszczenia na liście wierzytelności.

2. Merytoryczną kontrolę zaskarżonych przepisów należy poprzedzić rozważaniami dotyczącymi znaczenia zaskarżonych przepisów.

Zaskarżony art. 62 prawa upadłościowego jest pomieszczony w rozdziale VI tego rozporządzenia, zatytułowanym „Wpływ upadłości na toczące się postępowania”. Zgodnie z tym przepisem: „Postępowanie w sprawie, wszczętej przeciwko upadłemu przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która ulega zgłoszeniu do masy, może być podjęte przeciwko syndykowi, jednak tylko w tym przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz nie uznał wierzytelności albo gdy na skutek sprzeciwu sąd odmówił uznania”. Zakwestionowany przepis pozostaje w związku z uregulowaniem zawartym w art. 60 prawa upadłościowego, zgodnie z którym: „Postępowanie dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości może być wszczęte i dalej prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu”.

Zakwestionowany art. 169 prawa upadłościowego jest zawarty w rozdziale VI rozporządzenia – „Zgłoszenie i ustalenie wierzytelności”, oddziale 2 – „Lista wierzytelności”. Zgodnie z tym przepisem: „Odmowa uznania wierzytelności w całości lub w części w trybie przepisów rozdziału niniejszego nie tamuje możliwości jej dochodzenia przeciwko upadłemu po ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego”.

Trybunał Konstytucyjny nie jest powołany do kontroli konstytucyjności stosowania prawa. Jednocześnie, zgodnie z rozumieniem w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, ochronie konstytucyjnej podlegać musi zaufanie obywateli nie tylko do litery prawa, lecz także do sposobu jego interpretacji przyjmowanej w praktyce stosowania prawa przez organy państwa, zwłaszcza gdy praktyka ta jest jednolita i trwała w określonym czasie, natomiast przepisy, na gruncie których praktyka ta została ukształtowana, nie pozwalają na przyjęcie jej oczywistej bezzasadności. Z zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynika bowiem, że adresaci norm prawnych mogą zakładać, iż treść obowiązującego prawa jest dokładnie taka, jak to zostało ustalone przez sądy, zwłaszcza gdy ustalenie to zostało dokonane przez Sąd Najwyższy (por. wyrok TK sygn. SK 8/00).

Odnosząc tę myśl do zakwestionowanych przepisów, należy podkreślić, że zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą, z wszczęciem postępowania upadłościowego wiąże się czasowa niedopuszczalność drogi sądowej (por. wyrok SN z 29 września 1967 r., sygn. akt I CR 100/67; uchwałę SN z 30 marca 1992 r., sygn. akt III CZP 22/92 oraz uchwałę SN z 25 sierpnia 1994 r., sygn. akt I PZP 33/94; wyrok SN z 6 sierpnia 1998 r., sygn. akt I PKN 247/98, OSNP nr 17/1999, poz. 544).

To stanowisko zasadniczo jest aprobowane w piśmiennictwie (por. W. Brodniewicz, *Stanowisko syndyka masy upadłości w procesach z jego udziałem*, Państwo i Prawo nr 2/1993, s. 41; tenże, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 30 marca 1992 r., sygn. III CZP 22/92*, Przegląd Sądowy nr 9/1993, s. 109-115; P. Nazarewicz, *Charakter postępowania upadłościowego oraz wpływ upadłości na procesowe postępowanie cywilne*, Przegląd Prawa Handlowego nr 1/1992, s. 16-18; J. Pałys, *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 9 listopada 1999 r., sygn. akt I SA/Wr 659/97*, Monitor Prawniczy nr 5/2002, s. 229; A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze*.

Komentarz, Kraków 2003, s. 405 oraz s. 417-418 i s. 464; Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 263 oraz s. 336; odmiennie D. Pawłyszcz, *Postępowanie cywilne i administracyjne z udziałem syndyka oraz egzekucja z masy upadłości*, Przegląd Prawa Handlowego nr 7-8/1994, s. 10 i n.). Podkreślenia wymaga, że niektórzy autorzy, podkreślając brak konsekwencji w różnicowaniu sytuacji wierzycieli na gruncie zakwestionowanego uregulowania, stwierdzają jednocześnie, że *de lege lata* nie ma podstaw do przyjęcia, iżby wierzyciel, który nie wytoczył powództwa przeciwko dłużnikowi przed ogłoszeniem upadłości, a którego wierzytelności nie umieszczono na liście, mógłby wytoczyć o nią proces przeciw syndykowi i tym sposobem uzyskać sprostowanie listy wierzytelności. W takiej sytuacji niedopuszczalna jest także kontynuacja procesu przeciwko samemu upadłemu. Z art. 169 prawa upadłościowego wynika bowiem, że w razie odmowy uznania wierzytelności można dochodzić roszczenia przeciwko upadłemu dopiero po zakończeniu lub po umorzeniu postępowania upadłościowego (por. A. Jakubecki [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2006, s. 464).

Zaskarżone uregulowanie przewiduje zatem zasadę, zgodnie z którą w toku postępowania upadłościowego nie jest możliwe dochodzenie wierzytelności podlegających zgłoszeniu w postępowaniu upadłościowym nie tylko przeciwko upadłemu, lecz także przeciwko syndykowi (por. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 303 oraz s. 564). Dochodzenie wierzytelności upadłościowych od momentu wszczęcia postępowania upadłościowego może nastąpić wyłącznie w trybie ich zgłoszenia do masy upadłości.

Mając na uwadze powyższe, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że zakwestionowane uregulowanie podlega kontroli konstytucyjnej w rozumieniu przyjętym we wskazanym powyżej orzecznictwie Sądu Najwyższego.

W świetle zakwestionowanych przepisów wierzytelność, która orzeczeniem sędziego-komisarza lub sądu właściwego dla postępowania upadłościowego nie została przyjęta do postępowania upadłościowego, nie wygasa. Ze względu na czasową niedopuszczalność drogi sądowej jej dochodzenie w postępowaniu rozpoznawczym co do zasady jest jednak możliwe dopiero po zakończeniu postępowania upadłościowego. Wyjątek od tego restryktywnego uregulowania wynika z zakwestionowanego art. 62 prawa upadłościowego, aktualizuje się on jednak wyłącznie w odniesieniu do wierzycieli, którzy wystąpili z powództwem przed ogłoszeniem upadłości. W takim wypadku sąd zawiesza postępowanie z urzędu (art. 174 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.; dalej: k.p.c.). Jednak zgodnie z art. 62 prawa upadłościowego takie postępowanie może zostać podjęte przeciwko syndykowi wówczas, gdy wierzytelność zgłoszona do masy upadłości nie została uznana albo gdy na skutek sprzeciwu sąd odmówił jej uznania. Uregulowanie wynikające z art. 62 prawa upadłościowego nie dotyczy wierzytelności dochodzonych na drodze sądowej już po wszczęciu postępowania sądowego.

3. Przechodząc do merytorycznej oceny zgodności zaskarżonego uregulowania ze wskazanymi wzorcami kontroli, należy stwierdzić, co następuje.

Jak wskazano powyżej, sąd pytający zakwestionował zgodność zaskarżonych przepisów z zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji) w związku z zasadą prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Według utrwalonej linii orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego konstytucyjna zasada równości wobec prawa nakazuje identyczne traktowanie wszystkich adresatów określonej normy prawnej, znajdujących się w takiej samej lub w podobnej sytuacji prawnie relewantnej (por. wyroki TK: z 24 lutego 1999 r., sygn. SK 4/98, OTK ZU nr

2/1999, poz. 24, z 17 stycznia 2001 r., sygn. K 5/00, OTK ZU nr 1/2001, poz. 2; z 17 maja 2004 r., sygn. SK 32/03, OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 44). Z zasady równości wobec prawa wynika zatem nakaz równego, czyli jednakowego traktowania wszystkich adresatów normy prawnej, co oznacza zarówno zakaz dyskryminowania, jak i zakaz faworyzowania takich osób. Ustalenie, czy zasada równości wobec prawa została w konkretnym wypadku naruszona, wymaga określenia kręgu adresatów, do których odnosi się dana norma prawna oraz wskazania elementów określających ich sytuację prawną, które są prawnie istotne. Zasada równości wobec prawa wymaga jednocześnie zasadności kryterium, na podstawie którego dokonano zróżnicowania sytuacji określonych podmiotów (por. wyroki TK: sygn. SK 4/98, sygn. K 5/00, sygn. SK 32/03).

Sąd pytający podnosi wątpliwości co do zgodności zaskarżonego uregulowania z zasadą równości w dostępie do sądu (art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”.

Dokonując wykładni tej zasady konstytucyjnej, Trybunał Konstytucyjny przyjmuje, że na jej treść składa się w szczególności: prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia procedury przed sądem, który ma być organem niezależnym, niezawisłym, bezstronnym, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności oraz prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (por. wyroki TK: z 16 marca 1999 r., sygn. SK 19/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 36; z 2 kwietnia 2001 r. sygn. SK 10/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 52; z 12 marca 2002 r., sygn. P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14; z 20 września 2006 r., sygn. SK 63/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 108).

Ogólne powołanie się przez sąd pytający na ten przepis Konstytucji mogłoby wskazywać, że w jego ocenie niezgodność ograniczenia możliwości zainicjowania postępowania przez tych wierzycieli, którzy z powództwem występują dopiero po wszczęciu postępowania upadłościowego, narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji we wszystkich jego aspektach. Z faktu powołania tego wzorca kontroli obok art. 32 ust. 1 Konstytucji wynika, że zarzut niezgodności zakwestionowanego uregulowania z art. 45 ust. 1 Konstytucji odnieść należy do tego aspektu zasady prawa do sądu, który dotyczy konieczności takiego ukształtowania procedury sądowej, ażeby spełniała ona wymogi sprawiedliwości w sensie sprawiedliwego ukształtowania dostępu do sądu orzekającego w postępowaniu rozpoznawczym. Tego zaś wymogu nie można rozpatrywać w oderwaniu od nakazu równego traktowania podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnie relewantnej. Jak już wskazano powyżej, zarzut dotyczący zaskarżonego uregulowania należy zatem rozpatrywać w kontekście art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

4. Zakwestionowane przepisy pozostają w związku z uregulowaniem zawartym w art. 60 prawa upadłościowego, zgodnie z którym: „Postępowanie dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości może być wszczęte i dalej prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu”. Wszczęcie postępowania upadłościowego co do zasady powoduje niedopuszczalność wszczęcia oraz dalszego prowadzenia postępowania sądowego przeciwko upadłemu o taką wierzytelność. Z tym założeniem współgra uregulowanie zawarte w art. 170 prawa upadłościowego, zgodnie z którym wyciąg z ustalonej listy wierzytelności stanowi tytuł egzekucyjny przeciwko upadłemu po zakończeniu postępowania upadłościowego (por. S. Gurgul, op.cit., s. 301).

Wraz z wszczęciem postępowania upadłościowego wierzytelności przeciwko upadłemu ulegają zgłoszeniu do masy upadłości i jako takie podlegają ocenie sędziego-

komisarza, a w razie wniesienia sprzeciwu w stosunku do jego rozstrzygnięcia w tej kwestii – dalszej ocenie sądu upadłościowego. W odniesieniu do tego etapu dochodzenia wierzytelności przepisy prawa upadłościowego nie różnicują sytuacji wierzycieli. Niezależnie zatem od tego, czy wierzyciel upadłego wszczął postępowanie przeciwko upadłemu o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości przed ogłoszeniem upadłości, czy też nie wszczął takiego postępowania, ten etap dochodzenia wierzytelności jest jednolity i obligatoryjny w tym sensie, że niemożliwe jest jego ominięcie przez wierzycieli, którzy wystąpili z powództwem przed ogłoszeniem upadłości.

Zróznicowanie sytuacji wierzycieli następuje na dalszym etapie. Zgodnie z art. 62 prawa upadłościowego w wypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz nie uznał wierzytelności albo gdy na skutek sprzeciwu sąd odmówił uznania, możliwe jest podjęcie postępowania przeciwko syndykowi. W takim wypadku wierzyciel może zatem żądać podjęcia przeciwko syndykowi uprzednio zawieszonego postępowania i wydania orzeczenia ustalającego istnienie należności. Takie orzeczenie stanowi podstawę sprostowania listy wierzytelności (por. S. Gurgul, op. cit., s. 301). Ta możliwość aktualizuje się wtedy tylko, gdy w postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz nie uznał wierzytelności albo gdy na skutek sprzeciwu sąd odmówił uznania.

Z zakwestionowanego uregulowania wynika zatem, że w odniesieniu do tej grupy wierzycieli, którzy nie wystąpili z powództwem dotyczącym wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości przed ogłoszeniem upadłości, przez czas trwania postępowania upadłościowego droga sądowa jest zawieszona. W tym czasie ta grupa wierzycieli może dochodzić należności podlegających zgłoszeniu do masy upadłości wyłącznie przez ich zgłoszenie w celu umieszczenia na liście wierzytelności. Skutkiem kwestionowanego przez sąd pytający zawieszenia drogi sądowej w odniesieniu do wierzycieli, którzy nie wytoczyli powództwa przed ogłoszeniem upadłości, a których wierzytelność zgłoszona do masy upadłości nie została uznana, jest konieczność odczekania z wytoczeniem powództwa do czasu zakończenia postępowania upadłościowego. Wierzyciele, którzy wytoczyli powództwo przed ogłoszeniem upadłości, w wypadku odmowy umieszczenia wierzytelności na liście wierzytelności mogą natomiast wystąpić z wnioskiem o podjęcie zawieszonego postępowania i na drodze sądowej dochodzić wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości, a po pozytywnym rozstrzygnięciu sądu uzyskać sprostowanie listy wierzytelności. Jak bowiem trafnie wskazuje sąd pytający, zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, wyrok sądu zapadły po podjęciu postępowania rozpoznawczego na podstawie art. 62 prawa upadłościowego umożliwia umieszczenie objętej nim wierzytelności na liście wierzytelności i uczestniczenie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym (por. wyrok SN z 6 stycznia 2005 r., sygn. akt III CK 186/2004, Biuletyn Sądu Najwyższego nr 4/2005, poz. 15).

5. Zawarte w zaskarżonym uregulowaniu ograniczenie możliwości skutecznego wystąpienia na drogę sądową z powództwem o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości zostało dokonane według kryterium momentu wytoczenia powództwa o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości.

W piśmiennictwie stwierdza się, że wynikająca z art. 62 prawa upadłościowego możliwość wszczęcia postępowania przeciwko syndykowi jest premią dla wierzyciela za jego aktywność w dochodzeniu roszczenia, przejawioną przed wszczęciem postępowania upadłościowego (por. J. Pałys, *Glosa do wyroku NSA z 9 listopada 1999 r., sygn. akt I SA/Wr 659/97*, op.cit., s. 229).

Zasadność posłużenia się wskazanym kryterium różnicującym sytuację wskazanych powyżej dwóch grup wierzycieli budzi wątpliwości konstytucyjne sądu pytającego. Podkreślenia wymaga, że wątpliwości dotyczące takiego kryterium różnicującego były

podnoszone w piśmiennictwie, bez bliższego jednak uzasadnienia (por. A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2003, s. 417-418).

Sąd pytający zauważa, że następstwem ukończenia postępowania upadłościowego może być wykreślenie upadłego podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego, a w ślad za tym ustanie jego zdolności sądowej. W świetle art. 196 oraz art. 215 w związku z art. 217 prawa upadłościowego ukończenie postępowania upadłościowego wiąże się bowiem z zaspokojeniem lub zabezpieczeniem zobowiązań masy upadłości oraz likwidacją majątku upadłego. Umorzenie postępowania upadłościowego następuje zaś w wypadkach określonych w art. 218 § 1 prawa upadłościowego. Zgodnie z tym przepisem: „Sąd umorzy postępowanie upadłościowe: 1) gdy się okaże, że majątek pozostały po wyłączeniu z niego przedmiotów majątkowych dłużnika obciążonych hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym lub wpisem do rejestru statków nie wystarcza nawet na zaspokojenie kosztów postępowania; 2) gdy wierzyciel, na którego wniosek upadłość była ogłoszona, nie złożył w wyznaczonym terminie zażądanej przez sędziego-komisarza zaliczki na koszty postępowania, a brak płynnych funduszy na te koszty; 3) gdy wszyscy wierzyciele, którzy zgłosili swe wierzytelności, zażądają umorzenia postępowania”.

Jak wskazano powyżej, przyjęte kryterium różnicujące dostęp do drogi sądowej wierzycieli, których wierzytelność podlega zgłoszeniu do masy upadłości w trakcie trwania postępowania upadłościowego, w piśmiennictwie tłumaczy się dążeniem do uprzywilejowania wierzycieli, którzy wykazali się aktywnością w dochodzeniu roszczenia i wszczęli postępowanie przed upadłością.

W tym kontekście podkreślenia wymaga, że uregulowanie wynikające z art. 62 prawa upadłościowego jest postrzegane jako zapobiegające przedłużaniu postępowania upadłościowego.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się, że celem postępowania upadłościowego jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli z masy upadłości w jak najwyższym stopniu. Jednocześnie naczelną zasadą postępowania upadłościowego jest dominacja grupowego interesu wierzycieli. Wierzyciele upadłego z reguły nie uzyskują zaspokojenia swoich roszczeń w całości. Celem instrumentów przyjętych w prawie upadłościowym jest zabezpieczenie majątku wchodzącego w skład masy upadłości przed dalszym uszczuplaniem oraz optymalna i co do zasady przynajmniej w ramach poszczególnych kategorii wierzytelności proporcjonalna realizacja roszczeń wierzycieli (por. wyrok TK z 19 września 2007 r., sygn. SK 4/06, OTK ZU nr 8/A/2007, poz. 98).

Grupowy interes wierzycieli przemawia za możliwie szybkim zakończeniem postępowania upadłościowego, co koresponduje z wyrażonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawie do sądu w tym aspekcie, w jakim gwarantuje prawo do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

6. Z art. 193 Konstytucji wynika, że przesłanką skutecznego wszczęcia postępowania przed TK w trybie kontroli konkretnej jest m.in. wymóg, ażeby od rozstrzygnięcia wątpliwości konstytucyjnej przedstawionej Trybunałowi przez sąd zależało rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem pytającym.

W analizowanej sytuacji ta funkcjonalna przesłanka, warunkująca możliwość skutecznego wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest spełniona w zakresie wątpliwości konstytucyjnej dotyczącej czasowej niedopuszczalności wytoczenia przez powoda, który nie wystąpił z powództwem przed ogłoszeniem upadłości, powództwa o wierzytelność, która nie została uznana w postępowaniu upadłościowym. W takim bowiem tylko zakresie odpowiedź na przedłożone pytanie prawne determinuje rozstrzygnięcie w sprawie zawisłej przed sądem pytającym.

Od rozstrzygnięcia kwestii zasadności przydania wszystkim wierzycielom, którzy

wszczęli postępowanie przeciwko upadłemu przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność, która ulega zgłoszeniu do masy upadłości, w razie odmowy umieszczenia wierzytelności na liście, prawa domagania się podjęcia zawieszonego postępowania sądowego i tą drogą uzyskania sprostowania listy wierzytelności nie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Stąd kwestia ta nie będzie przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w badanej sprawie.

Mając na uwadze powyższe, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, co następuje.

Z perspektywy konstytucyjnej nieakceptowalne byłoby rozwiązanie prawne zakładające nieograniczoną możliwość wszczęcia w toku postępowania upadłościowego postępowania sądowego o wierzytelność, która ulega zgłoszeniu do masy upadłości w wypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz nie uznał wierzytelności albo gdy na skutek sprzeciwu sąd odmówił uznania. Takie rozwiązanie prowadziłoby bowiem do nadmiernej przewlekłości postępowania upadłościowego. Orzeczenia kończące postępowania inicjowane przez poszczególnych wierzycieli, w razie zasądzenia kwot żądanych w pozwach, skutkowałyby koniecznością ciągłego prostowania listy wierzycieli, uniemożliwiając przejście do dalszych etapów postępowania upadłościowego. Kolidowałoby to z grupowym interesem wierzycieli w zakończeniu postępowania upadłościowego bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

W stanie faktycznym, na gruncie którego pojawił się problem konstytucyjny objęty badanym pytaniem prawnym, powód zgłosił swoją wierzytelność do postępowania upadłościowego. Postanowieniem z 12 marca 2004 r. sędzia-komisarz ustalił listę wierzytelności, uznając wierzytelność powoda. Postanowienie to zostało zaskarżone, a w wyniku jego rozpoznania postanowieniem z 21 października 2005 r. sąd upadłościowy częściowo odmówił uznania tej wierzytelności. Powód wystąpił z pozwem, którym zostało zainicjowane postępowanie sądowe, w toku którego do Trybunału Konstytucyjnego skierowano badane pytanie prawne dopiero 13 kwietnia 2007 r. Mając na uwadze te okoliczności stanu faktycznego, na gruncie którego zostało sformułowane badane pytanie prawne, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że przyjęcie do rozpoznania pozwu wniesionego przez powoda w sprawie zawisłej przed sądem pytającym mogłoby nastąpić tylko wtedy, gdyby Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność kwestionowanego uregulowania ze wskazaniem, że droga sądowa powinna być dopuszczalna dla wszystkich wierzycieli upadłego. Jak jednak wskazano powyżej, ze względu na grupowy interes wierzycieli w zakończeniu postępowania upadłościowego bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji), takie uregulowanie byłoby niezgodne z Konstytucją.

Powyższe stwierdzenie nie oznacza, iżby ustawodawca nie mógł w miejsce kryterium momentu wszczęcia postępowania upadłościowego przewidzieć kryterium różnicującego sytuację wierzycieli upadłościowych, nawiązującego np. do stopnia zaawansowania postępowania upadłościowego. Aktualnie przyjęte kryterium nie przekłada się bowiem wprost na względy ekonomii procesowej. Chodzi tu w szczególności o takie wypadki, w których w wyniku rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji orzeczenie zapadłe w pierwszej instancji zostaje uchylone, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania.

Ze wszystkich powyższych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.